

Høringsnotat

Forslag om endringer i forskrift om tildeling av utdanningsstøtte for 2013-2014- kriterier for godkjenning for utdanningsstøtte av utvekslingsorganisasjoner og samarbeidsavtaler mellom norske og utenlandske videregående skoler

03.12.2012

Innhold

1. Innledning	3
2. Bakgrunn og målsettinger	4
3. Prosess	5
4. Forskriftsendringer som gjelder utveksling for enkeltelever	5
4.1. Gjeldende rett	5
4.2. Andres krav til utvekslingsorganisasjoner: Danmark og ANSA	8
4.3 Forslag fra utvekslingsorganisasjonene.....	10
4.4 Departementets vurderinger.....	11
4.4.1 Et faglig godt opphold	11
4.4.2 Et sosialt godt opphold	14
4.5 Forslag til vilkår for godkjenning av utvekslingsorganisasjoner for rett til utdanningsstøtte	15
4.6 Forslag til rutiner for søknadsbehandling.....	19
4.6.1 Søknad og frister.....	19
4.6.2 Godkjenningsperiode	20
4.6.3 Om vedtaket	20
4.6.4 Evaluering og rapportering underveis i godkjenningsperioden	21
4.6.5 Sanksjoner og bortfall av godkjenning	21
4.6.6 Overgangsordning	22
5. Forskriftsendringer som gjelder studieopphold i utlandet for hele elevgrupper	22
5.1 Gjeldende rett	22
5.2 Departementets vurderinger.....	23
5.3 Forslag til vilkår for godkjenning av samarbeidsprogrammer for rett til utdanningsstøtte ...	24
5.4 Forslag til rutiner for søknadsbehandling.....	26
5.4.1 Søknad og frister.....	26
5.4.2 Godkjenningsperiode	27
5.4.3 Prioritering av søknader	27
5.4.4 Om vedtaket	27
5.4.5 Evaluering og rapportering underveis i godkjenningsperioden	28
5.4.6 Sanksjoner og bortfall av godkjenning	28
5.4.7 Overgangsordning	28
6. Klageordninger	28
7. Økonomiske og administrative konsekvenser	29
8 Forslag til forskriftsbestemmelser og merknader til bestemmelsene	30

1. Innledning

Kunnskapsdepartementet sender med dette et forslag om endringer i forskrift om tildeling av utdanningsstøtte på høring. Forslagene gjelder kriterier for godkjenning av utvekslingsorganisasjoner og samarbeidsavtaler mellom norske og utenlandske videregående skoler eller fylkeskommuner, for utdanningsstøtte. Godkjenningen for utdanningsstøtte innebærer at enkeltelever i videregående opplæring får rett til utdanningsstøtte til kortere studieopphold i utlandet.

Hensikten med forskriftsendringene er å utvide, presisere og forskriftsfeste allerede eksisterende bestemmelser og tilhørende praksis som gjelder godkjenning for utdanningsstøtte av utvekslingsorganisasjoner og samarbeidsavtaler mellom norske og utenlandske videregående skoler. Departementet foreslår derfor endringer i det som i dag fremgår av forskrift om tildeling av utdanningsstøtte § 35-9 bokstavene a, b og c. Samtidig foreslås det rutiner for søknadsbehandling og oppfølging av de enkelte vedtakene om godkjenning.

Gjennom forskriftsendringene ønsker departementet å legge til rette for at de elevene som reiser på studieopphold i utlandet gjennom utvekslingsorganisasjon som er godkjent for støtte, eller gjennom samarbeidsavtale mellom skolen i Norge og skolen i utlandet som er godkjent for støtte, får et faglig og sosialt godt opphold.

Blant annet foreslår departementet at vedtakene om godkjenning for utdanningsstøtte skal være tidsbegrenset, og at det skal være kvalitetsvurderinger som skal ligge til grunn for at godkjenningene skal fornyes. Ny søknad må vurderes når perioden for godkjenning er ute, og dette vil sikre at vilkårene for godkjenning er til stede blir vurdert jevnlig. Godkjenningen kan også trekkes tilbake underveis i godkjenningsperioden. Departementet foreslår også at utvekslingsorganisasjonene skal kunne bistå eleven i kontakten med fylkeskommunen eller skolen for å få nødvendig forhåndstilsagn om godkjenning av året i utlandet. Eleven skal bruke forhåndstilsagnet for å kunne søke om utdanningsstøtte i Lånekassen.

Departementet foreslår videre at Senter for internasjonalisering av utdanning (SIU) overtar ansvaret for godkjenning for utdanningsstøtte etter de nye vilkårene i løpet av 2013. Dette forslaget er avhengig av Stortingets vedtak om statsbudsjettet for 2013. Lånekassen vil som før utbetale støtten til den enkelte elev.

Når endringene i forskrift om tildeling av utdanningsstøtte er fastsatt, vil nye søknader om godkjenning bli behandlet etter de nye reglene. Departementet tar sikte på at skoleåret 2013-2014 vil være det første året der elever kan få støtte til utvekslingsopphold med organisasjoner som er godkjente etter de nye reglene. Organisasjoner og samarbeidsavtaler som er godkjent etter gamle regler vil i en overgangsfase fremdeles gi rett til utdanningsstøtte for elevene. Regelendringene vil bli tatt inn i forskrift om tildeling av utdanningsstøtte for undervisningsåret 2013-2014 som fastsettes i februar 2013, ved at det i løpet av våren 2013 fastsettes en endringsforskrift

til denne. Departementet vil gi nærmere informasjon i et rundskriv i forbindelse med at endringene i forskriften blir fastsatt.

2. Bakgrunn og målsettinger

Departementet varslet i St.meld. nr 14 (2008-2009) *Internasjonalisering av utdanning* at det skulle utarbeides kriterier for kvalitet og for søknadsbehandling for utveksling gjennom utvekslingsorganisasjon og for studieopphold i utlandet for hele elevgrupper. Hva angår utvekslingsorganisasjonene, var det departementets syn at kvalitetssikringen av opplæringen i utlandet burde styrkes ved at organisasjonene, som er bindeleddet mellom elev og skole i utlandet, får et større ansvar for å skaffe informasjon om det faglige opplegget som eleven følger i utlandet. Det ble også pekt på behovet for tiltak for å redusere risikoen for at eleven skulle bli forsinket i utdanningen på grunn av manglende informasjon ved forhåndstilsagn.

Hva angår studieopphold for hele elevgrupper, mente departementet at ordningen var kvalitetsmessig forsvarlig, siden den er tilrettelagt fra skolen til den enkelte elev. Det ble likevel pekt på behovet for å utvikle rutiner for søknadsbehandling og kvalitetssikringssystemer. Departementet mente videre at dette var en forutsetning for at støtten til utveksling av hele elevgrupper skulle kunne omformes til å bli rettighetsbasert som øvrige støtteordninger i Lånekassen, og ikke begrenset av budsjetttrammer slik den er i dag.

Departementet varslet også at det skulle utredes om et annet forvaltningsorgan kunne overta oppgavene med godkjenning for utdanningsstøtte av utvekslingsorganisasjoner og avtaler som ligger til grunn for studieopphold for hele elevgrupper.

Endringene som foreslås i dette høringsnotatet skal styrke kvalitetssikringen av både godkjenning av utvekslingsorganisasjoner og godkjenning av enkelte samarbeidsavtaler mellom norsk og utenlandsk videregående skole. Godkjenningene innebærer kun at elevene som benytter seg av eller deltar i dette, kan ha rett til utdanningsstøtte gjennom Lånekassen.

Fra tid til annen er det oppslag i media om spesielt utvekslingsopphold der enkeltelever har hatt dårlige erfaringer, og enkelte har også klaget til departementet. Det er begrenset i hvor stor grad en bedre oppfølging fra offentlige myndigheter gjennom regler og rutiner kan forhindre at det forekommer enkelttilfeller der utenlandsoppholdet ikke blir en god opplevelse. Departementet mener likevel at forslagene til endringer vil kunne bidra til at slike klager og enkeltelevers erfaringer kan tas i bruk mer systematisk i vurderingen av om en utvekslingsorganisasjon bør godkjennes for rett til utdanningsstøtte.

Hensikten med forslagene i dette dokumentet er ikke å utvide mulighetene til å få støtte til videregående opplæring i utlandet. Spørsmål om å åpne for støtte til utvekslingsopphold gjennom utvekslingsorganisasjon som varer i et halvt år,

utvekslingsopphold på Vg1-nivå eller å åpne for støtte til flere samarbeidsprogram med utveksling av hele elevgrupper, behandles ikke her. Eventuelle endringer som medfører økte kostnader, må behandles i statsbudsjettet.

3. Prosess

Departementet har informert godkjente utvekslingsorganisasjoner om oppstart av arbeidet med å utvikle nye kriterier og saksbehandlingsrutiner for godkjenning for utdanningsstøtte. I arbeidet har departementet mottatt innspill fra enkelte av organisasjonene. Disse er EF Education First, Student Travel Schools High School (STS), American Field Service (AFS) Norge, Youth For Understanding (YFU) Norge, Speak Norge AS, Aspect Language Education Norge AS og Explorius Norge AS. Departementet har også hatt møter med disse organisasjonene for å innhente nærmere informasjon.

For å innhente informasjon om samarbeidsavtalene mellom norske og utenlandske videregående skoler, har departementet hatt møte med Utdanningsetaten i Oslo kommune, som er ansvarlig for flere av de samarbeidsprogrammene som er godkjente i dag. Her deltok representanter fra Ulsrud videregående skole og Oslo Handelsgymnasium.

4. Forskriftsendringer som gjelder utveksling for enkeltelever

Departementet fremmer forslag om en mer systematisk prosess for godkjenning av utvekslingsorganisasjoner for støtterett gjennom Lånekassen. Forslaget innebærer flere og utvidede vilkår for godkjenning, tidsbegrensning av vedtaket om godkjenning, faste rutiner for saksbehandling. Det foreslås også å flytte ansvaret for godkjenningene fra departementet og til SIU. Målsettingen er å sikre elevene et godt studieopphold, både faglig og sosialt.

4.1. Gjeldende rett

Departementet legger vekt på at opplæringen under utvekslingsopphold skal ha et godt faglig innhold, på lik linje med tilsvarende opplæring i Norge. De sosiale rammene rundt utvekslingsoppholdet er sentrale for å få best mulig faglig utbytte av utvekslingsoppholdet. I dagens regelverk er det derfor satt bestemte vilkår for at utvekslingsoppholdet skal være berettiget til støtte gjennom Lånekassen.

Dette er regulert i § 35-9 bokstav b i forskrift om tildeling av utdanningsstøtte for undervisningsåret 2012-2013.

§ 35-9 Kortere studieopphold i utlandet på videregående opplærings nivå

Det gis ikke støtte til utdanning utenfor Norden som er på nivå med videregående opplæring eller fagskoleutdanning i Norge. Støtte gis likevel

[...]

- b) til elever som tar ett år med videregående opplæring i land utenfor Norden gjennom utvekslingsprogram. Det er en forutsetning at utvekslingen skjer i regi av utvekslingsorganisasjoner som er godkjent av departementet. Det er videre en forutsetning at søkeren dokumenterer at utdanningen inngår som en del av en utdanning i videregående skole som søkeren er i gang med i Norge, og at oppholdet i utlandet ikke vil føre til at søkeren blir forsinket i denne utdanningen. Det gis ikke støtte til kurs på videregående trinn 1 eller videregående trinn 3.

[...]

Det stilles følgende vilkår:

- Utvekslingen må skje i regi av utvekslingsorganisasjoner som er godkjent av Kunnskapsdepartementet.
- Utvekslingen må ha en varighet på ett år.
- Opplæringen må inngå som en del av søkernes opplæring i videregående skole som søkeren er i gang med i Norge.
- Opplæringen i utlandet må ikke føre til at søkeren blir forsinket i utdanningen i Norge.
- Opplæringen i utlandet kan ikke være tilsvarende videregående trinn 1 eller 3.

Per i dag er følgende elleve organisasjoner godkjent for elevutveksling med rett til støtte etter § 35-9 bokstav b:

- EF Education First
- American Field Service (AFS) Norge
- Student Travel Schools (STS) High School
- Explorius Norge AS
- Aspect Language Education Norge AS
- Speak Norge AS
- Youth for understanding (YFU) Norge
- Into Education
- Young Life Amicus Norge
- Rotary Ungdomsutveksling
- Steinerskolen på Hedemarken

Om godkjenningen i departementet

Uttekslingsorganisasjoner som ønsker at elevene skal kunne motta utdanningsstøtte under utvekslingsoppholdet, søker departementet om godkjenning. Departementet vurderer søknadene ut fra bestemte kriterier som i dag ikke er spesifikt nedfelt i regelverket. Disse kriteriene har vært de sentrale i vurderingene av godkjenning:

- Organisasjonen som søker om godkjenning må ha et avdelingskontor i Norge. Det må være dette kontoret som søker til departementet om godkjenning.

- Organisasjonen må ha en stedlig kontaktperson der de sender den norske eleven, og de må ha rutiner for oppfølging av eleven når det gjelder sosiale forhold/problemer i skole og vertsfamilie.
- Organisasjonen må i tillegg legge til rette for gjensidig utveksling, dvs. at organisasjonen må ha ordninger for å ta imot utenlandske elever til Norge

Departementet har i dag ingen systematisk oppfølging av organisasjonene som er godkjent for støtte, og vedtaket om godkjenning har ingen tidsbegrensning.

Departementet har mulighet til å frata en organisasjon godkjenningen for støtte gjennom Lånekassen, dersom organisasjonen ikke lenger oppfyller de vilkårene som ble satt da departementet gav sin opprinnelige godkjenning. Vilårene er knyttet til organisasjonen som tilrettelegger for utvekslingen, og ikke til den enkelte elevs erfaring med organisasjonen.

Inntil det foreligger nye kriterier for søknads- og saksbehandling av disse oppleggene, har departementet midlertidig stanset nye godkjenninger av utvekslingsorganisasjoner.

Om forhåndsgodkjenning fra skolen i Norge

Vilkårene om forhåndsgodkjenning av det faglige opplegget i utlandet fra elevens norske skole, og vilkåret om at eleven ikke må bli forsinket i opplæringen i Norge, henger sammen. Ved at skolen vurderer innholdet i opplegget på forhånd, vil eleven være trygg på at dersom han eller hun følger det bestemte opplegget, vil opplæringen bli gjennomført uten forsinkelse.

Når elevene søker om støtte fra Lånekassen, må de legge ved bekreftelse fra en av de godkjente organisasjonene, hvor det fremgår at de skal ta et skoleår i utlandet gjennom organisasjonens utvekslingsprogram. I henhold til kravene i forskrift til opplæringsloven, må fylkeskommunen/skolen forhåndsgodkjenne studieoppholdet som en del av en videregående opplæring som elevene har begynt på i Norge. Elevene må derfor legge ved bekreftelse fra fylkeskommunen/skolen de går på i Norge om at året ute kan bli godkjent som en del av elevens opplæring, og at de vil bli flyttet opp til neste trinn når de kommer tilbake til Norge.

Den 1. august 2012 trådte visse endringer i forskrift til opplæringsloven i kraft knyttet til godkjenning av tidligere bestått videregående opplæring i Norge og i utlandet. I rundskrivet som hører til disse forskriftsendringene (Udir 6-2012) er det gitt klarere retningslinjer enn tidligere for hvilken opplæring de norske fylkeskommunene kan forhåndsgodkjenne.

Organisasjonene har etter dagens ordning ikke ansvar for at elevene velger et skoleopplegg ved vertsskolen som gjør at de ikke blir forsinket ved hjemkomst til Norge. Dette har vært et ansvar for elevene selv og vedkommendes norske skole. I praksis er det likevel slik at organisasjonene i en del saker veileder elever og skoler.

Slik ordningen fungerer i dag, skal organisasjonene sørge for at elevene får plass ved vertsskolen. Organisasjonene har ikke ansvar for å fremlegge informasjon om det faglige opplegget ved skolen i forkant. Eleven selv må fremskaffe informasjon, som skolen/fylkeskommunen deretter må vurdere.

4.2. Andres krav til utvekslingsorganisasjoner: Danmark og ANSA

I arbeidet med å utarbeide nye krav til utvekslingsorganisasjoner har det vært naturlig å sammenlikne med tilsvarende ordninger i andre land. Etter hva departementet kjenner til, er det ikke andre land enn Danmark som har en tilsvarende ordning med godkjenning av utvekslingsorganisasjoner for offentlig støtte til elever.

Likeledes har det vært nyttig å se nærmere på retningslinjene til Association of Norwegian Students Abroad (ANSA) for aktører som formidler utdanning i utlandet. Retningslinjene skal bidra til at elevene/studentene får den utdanningen de er blitt forespeilet.

Danmark- vilkår for tilskudd til unge under 18 år på utveksling i utlandet

Den danske Styrelsen for Universiteter og Internationalisering tilbyr et stipend til utvekslingsopphold for søkere under 18 år. Formålet med stipendet er å styrke søkerens faglige, personlige og interkulturelle kompetanse gjennom et utvekslingsopphold i utlandet. Det gis 10 000 DKK for skoleåret til søkere som oppfyller vilkårene. Det stilles ikke vilkår om at utdanningen i utlandet må inngå som en del av utdanningen i Danmark.

I ”bekendtgørelse nr. 1364 af 7. december 2010” stilles det vilkår om at utvekslingsoppholdet:

- må foregå gjennom en godkjent utvekslingsorganisasjon
- er planlagt som privat innkvartering hos en eller flere vertsfamilier
- må vare et helt undervisningsår
- må foregå på fulltid ved en skole som er godkjent av lokale myndigheter

Det stilles bestemte krav til utvekslingsorganisasjonene, og disse kravene er forskriftsfestet på samme sted som de ovennevnte vilkårene:

- organisasjonen må være en selvstendig juridisk person
- organisasjonens utvekslingsopphold tilbys åpent
- organisasjonens utvekslingsopphold bygger på allsidighet og allmennhet
- organisasjonens utvekslingsopphold må ha et kvalitetsnivå som sikrer søkerne at formålet (se ovenfor) blir oppfylt

Organisasjonene er bare godkjent for ett skoleår av gangen. Styrelsen gjennomfører evalueringer blant elevene som har vært på utvekslingsopphold. Den tar også imot klager eller andre henvendelser fra elever eller deres foresatte, på lik linje med evalueringene. Hvert år utarbeider styrelsen en rapport om det foregående skoleår, hvor evalueringene, klager og andre henvendelser inngår. Rapporten brukes i styrelsens behandling av søknader om godkjenning for det påfølgende skoleåret. Det er

forskriftsfestet at evalueringene kan inngå i vurderingen av om en organisasjon oppfyller kravene til videre godkjenning.

Styrelsen har uttalt i 2012 at den ønsker å forskriftsfeste at organisasjonene fortløpende skal orientere styrelsen om eventuelle problematiske utvekslingsopphold, også ved opphold som avbrytes før tiden.

ANSAs retningslinjer for leverandører av utdanning i utlandet

ANSA er samskipnad og interesseorganisasjon for norske studenter og elever i utlandet. En stor del av norske studenter og elever i utlandet finner studiested og fag via en kommersiell aktør, og antallet leverandører av kommersielle utdanninger er stigende. ANSA deler aktørene inn i tre grupperinger:

- Utvekslingsorganisasjoner for utvekslingsopphold i videregående skole
- Skoler som tilbyr norsk utdanning i utlandet
- Stedlige representanter (agenter) som arbeider i Norge for et utenlandsk lærested

ANSA mottar stadig flere henvendelser fra elever som mener de har fått for dårlig informasjon fra slike aktører, og har derfor utarbeidet et sett av retningslinjer som de foreslår at aktørene skal bruke. ANSA mener at disse retningslinjene sikrer et godt arbeid for studentene/elevne i prosessen med å finne et passende studium, løse dem gjennom studieoppholdet og informere om etterfølgende godkjenning ved hjemkomst til Norge.

Retningslinjene ble publisert i mars 2010, og innebærer at de som slutter seg til retningslinjene pålegger seg selv å kvalitetssikre veiledning og oppfølging av studentene og elevne. Flere leverandører av studier og skolegang i utlandet legger frem rutiner som er i tråd med disse retningslinjene.

Retningslinjene kan deles inn i tre hoveddeler:

- Etiske retningslinjer. Disse skal sikre at utgangspunktet for bedriftens veilednings- og informasjonstjeneste er studiesøkerens velferd, og at dette går foran aktørens ønske om inntjening. (Eks: aktørene skal rette seg etter gjeldende lover og forskrifter i studielandet, aktøren skal vise respekt for søkeren og hans/hennes behov, all informasjon som aktøren gir til studiesøkeren skal være fundert på redelighet)
- Informasjon og veiledning. Det stilles konkrete krav til hvilken informasjon som skal gis og at det sikres god intern opplæring av medarbeidere, slik at studiesøkeren sikres mulighet for å treffe en kvalifisert avgjørelse når det gjelder studievalget.
- Prekvalifisering via særlige kvalifikasjonskrav. Dette er krav som økonomisk soliditet, krav om klagerutiner og planer for hjelp til studenter med problemer. Dette skal sikre at aktøren driver sin virksomhet ordentlig og kan levere det han lover over en lengre periode.

ANSA stiller krav om at aktørene sender inn dokumentasjon som viser at de ovennevnte retningslinjene følges, og krav om at ANSA gis mulighet til å kontrollere aktøren. I utgangspunktet skal ANSA foreta en årlig kontroll av hver aktør, samt benytte kvalitative undersøkelser blant studentene/elevene.

ANSA mener at denne fremgangsmåten bidrar til å sikre elevene og studentene på best mulig måte.

Det er frivillig for aktørene å slutte seg ANSAs retningslinjer, og en eventuell tilslutning er ikke knyttet til støtterett gjennom Lånekassen. En tilslutning til ANSAs retningslinjer har ingen betydning for verken aktørenes eller elevenes rettsstilling, men det kan være andre hensyn som gjør at aktørene mener det er en fordel for dem å vise at deres virksomhet er i tråd med ANSAs retningslinjer.

4.3 Forslag fra utvekslingsorganisasjonene

Syv av de elleve utvekslingsorganisasjonene har på eget initiativ foreslått hvilke vilkår som bør stilles for at et utvekslingstilbud skal kunne godkjennes. Departementet har mottatt innspill fra EF, AFS, STS, YFU, Explorius, Aspect og Speak.

EF, AFS, STS, YFU og Explorius har dannet en arbeidsgruppe som har sendt et felles innspill til departementet. I korte trekk foreslår denne arbeidsgruppen at en godkjenning skal vare i fire år, og at organisasjonen deretter må godkjennes på nytt. Arbeidsgruppen foreslår at det skal gjennomføres stikkprøvekontroller underveis, og den foreslår også at det skal opprettes et sammensatt klageorgan for å behandle klager fra enkeltpersoner på utvekslingsorganisasjonene.

Nedenfor gjengis en kort oversikt over arbeidsgruppens forslag. Det er også vedlagt i sin helhet en kopi av forslaget til dette høringsnotatet.

Arbeidsgruppen har delt inn forslaget i fire punkter:

1. Krav til organisasjonen

- den må ha et organisasjonsnummer, et fysisk kontor i Norge og eventuelle regionavdelinger, og årsberetning m/regnskap
- den må ha gjensidig utveksling – det skal være et vertsfamilieprogram med kontaktperson og samlinger
- den må ha en beredskapsplan, interne kontrollrutiner og klageordning, opplæringsplan med særlig vekt på forberedelse av elever for utveksling

2. Kvalitetskriterier for utvekslingsprogrammet

Det skal legges vekt på både formell og uformell læring, hvor uformell læring utgjør den største delen av utvekslingsopplevelsen, ved mestring av språk- og kulturforståelse og interkulturell kompetanse.

- Søknadsbehandling

A. Uttak av elever vektlegges etter nærmere kriterier

B. Uttak av vertsfamilie skal foretas etter skriftlig søknad, personlig hjemmebesøk og referansesjekk.

- Forberedelse. Obligatorisk forberedelsessamling for elev/foresatte og vertsfamilie med informasjon om blant annet organisasjonens støtte- og beredskapsapparat
- Under oppholdet: Det skal være en kontaktperson til eleven og vertsfamilien, og en vakttelefon tilgjengelig 24 timer i døgnet.

3. *Evalueringskriteriene*

- Det bør tas stikkprøvekontroller i forbindelse med godkjenning av organisasjonen hvert fjerde år.
- Det bør rapporteres årlig i henhold til de opplistede kvalitetskriteriene.
- Basert på evalueringen bør utvekslingsorganisasjonenes godkjenning rangeres i tre; grønt (godkjent), gult (i faresone for å miste godkjenning) og rødt (ikke godkjent).
- Utvekslingsorganisasjonen skal gis mulighet til å rette på feilene, før en eventuell sanksjon pålegges.
- En sanksjon kan være å frata organisasjonens utvekslingstilbud støtteren gjennom Lånekassen i seks måneder. Det kan deretter gis adgang til å søke på nytt om godkjenning.

4. *Klageorgan/evalueringsorgan*

Det bør nedsettes et parts-sammensatt klageorgan/evalueringsorgan, hvor representanter fra KD og utvekslingsaktørene samt en utenforstående jurist møtes en gang i året.

I tillegg til den nevnte arbeidsgruppen, har EF, STS, Explorius, Aspect og Speak også sendt et felles innspill, som er vedlagt i sin helhet til dette høringsnotatet.

4.4 Departementets vurderinger

4.4.1 Et faglig godt opphold

Hovedmålsettingen ved å foreslå nye kriterier for godkjenning av utvekslingsorganisasjoner for rett til støtte gjennom Lånekassen er at elevene skal sikres et faglig godt opphold. Med det mener departementet at elevene skal kunne være trygge på at studieoppholdet blir tilstrekkelig faglig vurdert på forhånd slik at utvekslingsåret i utlandet kan godkjennes av elevens skole i Norge i etterkant som tilsvarende Vg2. Utvekslingsopphold gjennom utvekslingsorganisasjoner innebærer at elevens skole i Norge ikke er ansvarlig for det faglige opplæringstilbudet.

Kvalitetssikringen av opplæringen i utlandet er det likevel i praksis elevens skole i Norge som har stått for. Departementet har nylig endret forskrift til opplæringsloven, slik at fylkeskommuner og skoler både har fått tydeligere retningslinjer for hva som skal være grunnlaget for godkjenning av et helt skoleår i utlandet, og en klar hjemmel i regelverket for å kunne godkjenne slike skoleår. Forskriftsendringene gjelder fra og

med 1. august 2012, og hjemler også forhåndstilsagn om slik godkjenning. Se forskrift til opplæringsloven § 1-16 og rundskriv Udir-6-2012 *Godkjenning av tidligere bestått opplæring i Norge og i utlandet*.

Forskriftsbestemmelsen over slår fast at det er elevens eget ansvar å legge fram nødvendig dokumentasjon på den utenlandske utdanningen. For at eleven og elevens foresatte skal være sikre på at forhåndstilsagnet om godkjenning er basert på tilstrekkelige opplysninger om det faglige opplegget, og dermed med stor grad av sikkerhet kunne føre til godkjenning av opplæringsåret i etterkant av studieoppholdet, mener departementet at utvekslingsorganisasjonene bør pålegges å kunne hjelpe eleven med å skaffe denne dokumentasjonen. Hva som er nødvendig dokumentasjon, avgjøres av den enkelte fylkeskommune eller skole i den enkelte saken.

Departementet mener at det er rimelig at elevene ikke skal stå alene om dette ansvaret når studieoppholdet tilrettelegges av en utvekslingsorganisasjon, og oppholdet gir rett til støtte fra Lånekassen under forutsetning av at året i utlandet kan tilsvare ett opplæringsår i Norge. Elevene skal ha trygghet for at når de velger å reise på utveksling med en organisasjon som er godkjent for rett til støtte gjennom Lånekassen, da har organisasjonen både kompetanse og kapasitet til å bistå eleven i arbeidet med å få dokumentert de forholdene ved den utenlandske utdanningen som skolen har behov for å kjenne til for å kunne fatte et vedtak om forhåndstilsagn for hver enkelt elev. Elevene som reiser på utveksling i utlandet med støtte fra Lånekassen er gjerne i 17-årsalderen, og har selv liten eller ingen erfaring med offentlig saksgang. Dersom elevene med foresatte selv skal ha det fulle ansvaret for å skaffe dokumentasjon, er det risiko for at ordningen med støtte gjennom Lånekassen til utveksling i utlandet får en for høy terskel. Departementet ønsker å legge til rette for at utdanningsstøtteordningene kan benyttes av alle, i tråd med målsettingene for støtteordningene.

Alle undervisningsinstitusjoner i Norge har en sentral rolle når det gjelder forvaltningen av støtteordningene gjennom Lånekassen. I rundskriv F-05-09 *Lærestedenes medvirkning ved gjennomføring av statens støtteordninger for elever og studenter* understreker departementet lærestedenes plikt til å utføre de oppgavene som Lånekassen til enhver tid anser som nødvendige i forbindelse med tildeling av støtte til elever og studenter. En godkjenning for rett til støtte gjennom Lånekassen medfører rettigheter, men også plikter for de lærestedene som har slik godkjenning. På samme måte er det naturlig at utvekslingsorganisasjonene bidrar til at den delen av støtteordningene som gjelder utveksling fungerer etter hensikten, ved å bistå eleven i å skaffe nødvendig dokumentasjon for forhåndstilsagn om godkjenning av opplæringsåret i utlandet. Slik kan organisasjonene bidra til at vilkåret i støtteordningen om at studieoppholdet i utlandet ikke skal føre til forsinkelse i utdanningen blir oppfylt.

Departementet har ikke inntrykk av at det er et stort omfang av elever som ikke får godkjent opplæringsåret i utlandet etter gjennomført studieopphold i utlandet. Det finnes ikke sikre statistikkopplysninger som viser andelen som ikke begynner i Vg3

etter fullført opplæringsår i utlandet. Lånekassen har likevel statistikkopplysninger som gir en pekepinn: Av de 1 146 utvekslingselevene som fikk støtte fra Lånekassen til utveksling i 2008-2009, søkte 75 prosent utdanningsstøtte til videregående opplæring i Norge i det påfølgende skoleåret, 2009-2010. 90 prosent av søkerne var elever i Vg3 dette året. Siden tallgrunnlaget bare er de som har søkt støtte i Lånekassen, kan gjennomføringsprosenten være enda høyere. Tallene gir til tross for usikkerheten en indikasjon på at en stor andel elever faktisk fikk godkjent hele opplæringsåret i etterkant, og dermed ikke ble forsinket i utdanningen sin. Denne vurderingen støttes av de funnene som ble gjort da forsøksordningen med støtte til utvekslingsopphold i utlandet ble evaluert i 2002. Gjennomføringsgraden ble i evalueringen vurdert som svært høy, siden mellom 80 og 90 prosent ble flyttet opp til Vg3¹.

Forslaget om å gi utvekslingsorganisasjonene et tydeligere ansvar for å bidra til å skaffe nødvendig dokumentasjon av forhold ved utdanningen springer derfor ikke ut av et behov for å løse et problem, men heller ut av et behov for å regulere ansvarsforholdene på en bedre måte enn i dag.

Særlig om utvekslingsorganisasjonenes ansvar

Utvekslingsorganisasjonene er som tilretteleggere for utveksling opptatt av både den formelle og den uformelle læringen under studieoppholdet i utlandet. Den formelle læringen er kompetansegivende og foregår i elevens skole i utlandet, mens den uformelle læringen i form av personlig mestring, språk- og kulturforståelse samt interkulturell kompetanse foregår hele tiden og på alle arenaer under utvekslingsoppholdet. Den uformelle læringen er av stor verdi for den enkelte, og er selve drivkraften for at elever velger et utvekslingsår i utlandet. Elevens skole i Norge har også muligheten til å utnytte enkeltelevers utlandserfaringer i sitt arbeid med internasjonalisering av opplæringen når eleven er kommet tilbake.

Organisasjonene har den uformelle læringen som formål for sin virksomhet, og har formelt sett ingen bindinger til den formelle læringen i de ulike landenes utdanningssystemer. Utdanningsstøtteordningen har imidlertid formell læring som formål, og det er derfor dette som står i sentrum for vilkårene for utdanningsstøtte til elever som tar utenlandsopphold. Departementet mener derfor at også den formelle opplæringen bør forankres i organisasjonene gjennom et tydeligere ansvar for medvirkning til at eleven får opplæring av god kvalitet.

Særlig om fylkeskommunens eller daglig leders ansvar

Fylkeskommunen, eller daglig leder ved private videregående utdanningsinstitusjoner med godkjenning etter privatskoleloven, har et veiledningsansvar overfor elevene. Etter forskrift til opplæringsloven §§ 22-1 og 22-3, jf. forskrift til privatskoleloven §§ 7-1 til 7-4, har eleven rett til nødvendig utdannings- og yrkesrådgivning ved hver enkelt skole. Veiledningsansvaret vil også kunne omfatte studieopphold i utlandet, og hva skolen

¹ Johan Barstad: "Utveksling for alle? Evaluering av støtteordningen i Statens lånekasse for utdanning for elever som tar et år med videregående opplæring i land utenfor Norden gjennom en av departementet godkjent utvekslingsorganisasjon." Arbeidsrapport nr 128, Møreforskning Volda 2002

eller fylkeskommunen har behov for av opplysninger for at et konkret utvekslingsopphold i utlandet skal kunne gi grunnlag for forhåndstilsagn om godkjenning, jf. også den alminnelige veiledningsplikten etter forvaltningsloven § 11

Veiledningsansvaret etter forskrift til opplæringsloven når det gjelder godkjenning av et helt opplæringsår i utlandet, herunder avklaring av forhåndstilsagn, omfatter ifølge rundskriv Udir-6-2012 ikke en rett til at skolen avklarer hvorvidt eleven kan ha rett til en slik godkjenning. Eleven må selv fremskaffe nødvendig dokumentasjon og sende en søknad for at dette skal kunne skje. Det vil imidlertid være innenfor fylkeskommunens eller skolens veiledningsansvar å avklare hva som er nødvendig dokumentasjon, og hva som er nødvendig å legge fram for at saken skal være tilstrekkelig opplyst.

På bakgrunn av dette vurderer departementet det slik at utvekslingsorganisasjonene også formelt bør få ansvar for å bistå eleven i den delen av elevens søknadsprosess som gjelder å skaffe den dokumentasjonen som skolen anser nødvendig for å gi forhåndstilsagn om godkjenning av et opplæringsår i utlandet. Forhåndstilsagnet gjelder som nødvendig dokumentasjon for å kunne søke om utdanningsstøtte. Eleven vil ha ansvaret for å skaffe dokumentasjonen, men skal kunne påregne bistand fra organisasjonen ved behov.

4.4.2 Et sosialt godt opphold

Et utvekslingsopphold i utlandet har stor læringsverdi for den enkelte elev. For at eleven skal kunne dra nytte av studieoppholdet, også faglig og formelt, er det nødvendig at han eller hun på forhånd er godt forberedt på hva utvekslingsoppholdet vil innebære, at den enkelte vertsfamilien er egnet til å ta imot og følge opp en utenlandsk ungdom gjennom ett år, og at utvekslingsorganisasjonen har et godt apparat med kvalifiserte medarbeidere både i studielandet og i Norge slik at eventuelle problemer under studieoppholdet kan løses på best mulig måte. Når departementet ønsker å formulere kriterier for studieopphold av god kvalitet, er det disse forholdene som er sentrale.

Selv om formålet med å gi utdanningsstøtte til studieopphold i utlandet gjennom utvekslingsorganisasjon er at eleven skal ta kompetansegivende utdanning, bør ikke departementet begrense sin oppfatning av kvalitet ved studieoppholdet til bare å gjelde forhold ved utdanningen. Utdanningsløpet kan ikke bli godt dersom de omkringliggende sosiale forholdene er dårlige. Elevene i målgruppen for utvekslingsopphold er ofte rundt 17 år og under myndighetsalder. De fleste av disse befinner seg for første gang borte fra foreldre eller foresatte i lengre tid, i et annet land og en annen kultur. Dette gjør elevene sårbare. Departementet mener derfor at det også bør stilles tydeligere krav til utvekslingsorganisasjonen om kvaliteten ved rammeverket rundt selve utdanningen for at organisasjonen skal kunne bli godkjent for utdanningsstøtte.

For å sikre god kvalitet i studieoppholdet, foreslår departementet å innføre vilkår om at utvekslingsorganisasjonene må ha interne rutiner og systemer på plass for å ivareta visse grunnleggende hensyn. Departementet ønsker å regulere det som er mest relevant for at utdanningen skal kunne gjennomføres på en tilfredsstillende måte.

Departementet foreslår at organisasjonene må dokumentere at de har rutiner både for den vanlige tilretteleggingen for et godt utvekslingsopphold, og for å håndtere avvik og problemer. Dette skal gjelde både i forkant av og underveis i studieoppholdet.

Vilkårene skal sikre at de organisasjonene som er godkjent for støtte gjennom Lånekassen både er kompetente og profesjonelle i sitt arbeid med tilrettelegging av studieopphold i utlandet, og at de i tillegg til dette er forutberegnelige i sin håndtering av eventuelle klager fra elever og foresatte.

Fra tid til annen mottar departementet henvendelser fra elever eller foresatte som er misfornøyde med utvekslingsorganisasjoner som de har hatt avtale med.

Henvendelsene handler ofte om forhold som departementet ikke kan etterprøve.

Departementet har ikke mulighet til å avgjøre hvem som har rett når det gis motstridende beskrivelser av hva som har skjedd. Det er grunn til å tro at slike henvendelser fortsatt vil komme til departementet, eller den departementet utpeker som godkjenningsmyndighet. Disse enkeltsakene kan gi grunnlag for undersøkelser av om vilkårene for godkjenning fortsatt er til stede. Det foreslås ikke en plikt for organisasjonene til løpende orientering om enkeltsaker.

Det er imidlertid viktig at det organet som behandler søknader om godkjenning, blir gjort kjent med slike saker på en systematisk måte. Sakene vil kunne gi grunnlag for nærmere undersøkelser om de vilkårene som er satt for godkjenning i praksis følges av organisasjonene. Det foreslås derfor at organisasjonene i forbindelse med søknad om godkjenning skal gi opplysninger til godkjenningsmyndigheten om antallet klager fra enkeltpersoner i foregående godkjenningsperiode, samt en del opplysninger om den enkelte sak. Dette vil gi godkjenningsmyndigheten bedre grunnlag for å vurdere en søknad om godkjenning. Departementet foreslår at godkjenningsmyndigheten i samråd med departementet bestemmer hvordan disse opplysningene kan inngå i grunnlaget for godkjenningene.

4.5 Forslag til vilkår for godkjenning av utvekslingsorganisasjoner for rett til utdanningsstøtte

For at elevene skal ha et så godt studieopphold som mulig, både faglig og sosialt, foreslår departementet å stille flere vilkår enn i dag til organisasjoner som skal godkjennes for utdanningsstøtte. Departementet mener at god tilrettelegging fra organisasjonens side hele veien fra elevens planleggingsfase til avsluttet opphold, er en helt sentral faktor for at studieoppholdet skal kunne ha god kvalitet.

Kravene gjelder både forhold ved organisasjonen og visse rutiner som organisasjonen skal ha på plass både for å sikre god forberedelse *i forkant av*, og god oppfølging *under* studieoppholdet i utlandet. Departementet foreslår ingen særskilte krav som gjelder

oppfølging *etter* studieoppholdet, siden dette har mindre betydning for tilretteleggingen for at eleven skal kunne fullføre oppholdet i henhold til utdanningsplanen.

Departementet er likevel positiv til at flere av utvekslingsorganisasjonene har gode rutiner for oppfølging i etterkant, siden dette vil kunne bidra til en positiv utvikling av utvekslingsorganisasjonenes rutiner for nye elever.

Enkelte av utvekslingsorganisasjonene har på noen felter foreslått mer detaljerte og omfattende krav for godkjenning enn de kravene departementet foreslår her, jf. punkt 4.3. Når departementet i noen tilfeller har valgt en annen utforming av kravene enn det organisasjonene har foreslått, er det som resultat av en avveining av ulike hensyn.

For det første vektlegges hensynet til at ordningen som sådan ser ut til å ha den effekten den skal ha; en høy andel av elevene gjennomfører utdanningen sin og blir flyttet opp til Vg3 etter avsluttet utvekslingsopphold. Omfattende vilkår for godkjenning av utvekslingsorganisasjoner for støtte ser det derfor ikke ut til å være behov for.

Videre bør vilkårene stå i forhold til de målsettingene som er satt om en mer systematisk prosess for godkjenning og oppfølging av den. Til slutt tar departementet også hensyn til at mange og detaljerte vilkår for godkjenning for utdanningsstøtte med tilhørende rapportering vil øke behovet for administrasjon, og dermed økte utgifter til forvaltning av støtteordningen. Det økte utgiftsbehovet ville da gjelde både for offentlige myndigheter og for utvekslingsorganisasjonene.

Departementet ønsker å understreke at forslagene nedenfor er ment som vilkår om at organisasjonene skal kunne beskrive de rutinene de selv har på plass for å ivareta de forholdene som skal ligge til grunn for godkjenningen. Rutinebeskrivelsene skal være generelle og på et overordnet nivå. Departementet foreslår derfor følgende vilkår for godkjenning for utdanningsstøtte:

- 1) Organisasjonen skal kunne ta imot utenlandske elever i Norge, og ha et opplegg for dette som tilsvarer det som finnes for å sende norske elever på utveksling til utlandet*

Dette er ikke et nytt vilkår, men ordlyden foreslås endret for at det skal bli klarere hva som ligger i begrepet "gjensidig utveksling", som er brukt tidligere. Vilkåret definerer hva som menes med "utvekslingsorganisasjon".

Departementet mener det er viktig for kvaliteten på utdanningstilbudet som helhet at organisasjonene som godkjennes for støtte også tar imot elever i Norge. Det at de faktisk legger til rette for elevutveksling, gir verdifulle bidrag også for internasjonalisering i norsk videregående opplæring. Departementet foreslår ikke å stille krav om balanse i antallet elever som utveksles inn og ut av Norge.

- 2) Organisasjonen skal være registrert i Enhetsregisteret, og være pliktig til å levere årsmelding med regnskap*

Vilkåret er nytt. Departementet mener at dette er et krav som sikrer at kun profesjonelle virksomheter kan godkjennes for støtterett. Det bør videre være muligheter for innsyn fra offentligheten og statlige myndigheter i virksomheten, spesielt økonomiske forhold.

3) *Organisasjonen skal ha kontor med fysisk tilhold i Norge*

Vilkåret er uendret fra tidligere. Dette kreves fordi virksomheten bør ha en klar tilknytning til Norge og fordi det skal være enkelt å kontakte den, både for elever og foresatte og for offentlige myndigheter.

4) *Organisasjonen skal ha en stedlig kontaktperson i studielandet*

Vilkåret er uendret fra tidligere. Det skal være god oppfølging av hver enkelt elev i studielandet.

5) *Organisasjonen skal tilfredsstille krav fra offentlige myndigheter eller tilsvarende i de landene organisasjonen har sin virksomhet*

Vilkåret er nytt. Departementet mener det er naturlig at kun virksomheter som opererer innenfor de rammene som studielandet har satt for slike organisasjoner, bør kunne godkjennes for rett til støtte til norske elever.

6) *Departementet fastsetter nærmere retningslinjer for rutiner for informasjon, tilrettelegging og faglig og sosial oppfølging av den enkelte elev.*

Det foreslås at organisasjonen skal ha rutiner for:

- a) grundig informasjon og forberedelser av den enkelte elev og foresatte for å sikre at forutsetningene for å kunne gjennomføre utvekslingsåret er til stede

Organisasjonene må kunne gjøre rede for hvordan elever og foresatte informeres og forberedes i forkant av studieoppholdet.

- b) informasjon til foresatte for elever under 18 år før inngåelse av avtale om utveksling om hvordan problemer under oppholdet skal søkes løst

For å forebygge konflikter mellom partene om hvordan problemer med skole eller vertsfamilie blir løst av utvekslingsorganisasjonen, mener departementet at det er viktig at alle parter er godt informert på forhånd om hvordan ulike problemer under oppholdet vil bli håndtert.

- c) informasjon til mulige nye elever i forkant av inngåelse av kontrakt dersom myndighetene har endret eller vurderer å endre vedtaket om godkjenning av organisasjonen for utdanningsstøtte. Informasjon om det samme til elever

som allerede har inngått kontrakt med organisasjonen

Departementet mener at dette er en vesentlig opplysning knyttet til kvalitet som organisasjonen bør formidle så fort som mulig.

- d) uttak av vertsfamilie, som for eksempel baseres på skriftlig søknad, personlig hjemmebesøk og referansesjekk. Listen er ikke uttømmende

Departementet mener at et godt arbeid med utvalget av vertsfamilier er et vesentlig kriterium for at eleven skal få et sosialt godt opphold.

- e) bistand til eleven for å skaffe den dokumentasjonen som anses som nødvendig for at eleven skal kunne få forhåndstilsagn av fylkeskommunen om godkjenning av opplæringsåret

Departementet mener at eleven ved behov må kunne få hjelp til å skaffe opplysninger fra skolen i utlandet, slik at behandlingen av søknad om forhåndstilsagn kan skje på grunnlag av alle relevante opplysninger. Dette vil kunne gi de beste forutsetninger for at eleven skal kunne gjennomføre opplæringen i utlandet og få det godkjent i ettertid.

- f) at stedlig kontaktperson skal ta jevnlig kontakt med eleven og være tilgjengelig for at eleven tar kontakt

Departementet mener at jevnlig oppfølging fra kontaktpersonen vil gi gode muligheter for eleven til å melde fra tidlig om eventuelle problemer som oppstår.

- g) at stedlig kontaktperson skal kunne bistå eleven hvis det oppstår problemer med å følge den opplæringsplanen som ligger til grunn for forhåndstilsagnet fra fylkeskommunen om godkjenning av studieoppholdet

Departementet mener at rutiner for at faglige forhold inngår i kontaktpersonens ansvarsområde kan bidra til å sikre at utdanningen kan gjennomføres etter planen.

- h) tilgjengelig kontaktttelefon og beredskap ved alvorlige uhell og ulykker

Departementet mener at organisasjonen må kunne ivareta elevers og foresattes behov for informasjon og hjelp i spesielle tilfeller gjennom hele døgnet, og at denne beredskapen må være kjent for dem det gjelder.

- i) oppfølging av klager fra elever og foresatte

Departementet mener at klare rutiner for oppfølging av henvendelser som

gjelder misnøye med studieoppholdet vil kunne bidra til å løse konflikter raskere, og dermed sikre at studieoppholdet kan gjennomføres etter planen.

- 7) *Organisasjonen plikter å rapportere til departementet eller den departementet utpeker om henvendelser fra enkeltpersoner som har betydning for kravene til godkjenning for utdanningsstøtte. I søknad om godkjenning av organisasjonen skal det foreligge en oversikt over antallet saker i inneværende godkjenningsperiode. Oversikten skal for hver enkelt sak gi informasjon om innholdet i saken, og hvordan den har vært håndtert og løst av organisasjonen.*

Opplysninger om klagesaker som gjelder hvorvidt vilkårene for godkjenning er oppfylt, vil kunne gå inn i vurderingen av ny godkjenning etter utløpet av en godkjenningsperiode.

4.6 Forslag til rutiner for søknadsbehandling

Det foreslås at Senter for internasjonalisering av utdanning (SIU) skal forvalte oppgaven med å godkjenne utvekslingsorganisasjoner, slik at elever som benytter seg av en godkjent organisasjon kan søke om utdanningsstøtte. SIU er et nasjonalt kompetansesenter for internasjonalt samarbeid i utdanningen, og har oppgaver både innenfor programforvaltning for videregående opplæring (Comenius og Leonardo da Vinci) og når det gjelder generell veiledning av skolene om hvordan internasjonalt samarbeid kan drives i praksis. Departementet mener at det vil gi bedre kvalitet i søknadsbehandlingen og i oppfølgingen av godkjente organisasjoner dersom godkjenningsoppgavene flyttes ut av departementet og til SIU. Godkjenningsoppgavene kan da forvaltes i samspill med de andre oppgavene SIU har innen internasjonalisering av videregående opplæring.

SIUs godkjenning for støtte skal ikke innebære noen annen form for godkjenning av organisasjonen enn denne muligheten for utdanningsstøtte. SIU skal også forvalte oppgaven med å følge opp vedtakene i godkjenningsperioden, og eventuelt gjøre om vedtaket dersom forutsetningene for godkjenningen for støtte ikke lenger er oppfylt.

4.6.1 Søknad og frister

Det er nødvendig å fastsette gode rutiner rundt behandlingen av søknadene. Det foreslås at SIU utarbeider slike rutiner, i samråd med utvekslingsorganisasjonene som har godkjenning fra tidligere (se punkt 4.1). Rutinene skal sikre klarhet og forutberegnelighet for søkerne, og tilstrekkelig tid til vurdering av søknadene hos SIU. Det bør fastsettes en frist for søknad og nødvendig dokumentasjon, som kan sikre at det foreligger et vedtak i tilstrekkelig tid før skoleåret starter. Tilsvarende frist bør gjelde i forkant av godkjenningsperiodens utløp.

Departementet ser at ANSAs retningslinjer for aktører som tilbyr utdanning i utlandet har en del fellestrekk med kravene til utvekslingsorganisasjoner for godkjenning for utdanningsstøtte som foreslås her. Når SIU utarbeider rutiner for behandling av

søknader om godkjenning, vil det derfor etter departementets syn være naturlig at SIU trekker veksler på ANSAs erfaringer på dette området.

4.6.2 Godkjenningsperiode

Det foreslås at godkjenningene skal ha en varighet på tre år. Et vedtak fra SIU om godkjenning av en utvekslingsorganisasjon vil være gjeldende for det førstkommende hele skoleåret etter vedtaket, og to påfølgende skoleår.

Bakgrunnen for å begrense godkjenningenes varighet er å sikre at forutsetningene for godkjenningen fortsatt er til stede. Ved en søknad om godkjenning for en ny periode skal det foretas en ny vurdering av om vilkårene er oppfylt. En godkjenningsperiode på tre år gir etter departementets oppfatning relativ hyppig kontroll som sikrer at vilkårene er oppfylt, samtidig som det ikke er en urimelig belastning for organisasjonene.

Det foreslås årlige runder med søknadsbehandling med faste frister. Dette vil være en fordel for administrasjonen av søknadsbehandlingen, sett i forhold til en ordning med faste treårssykluser for søknader og vedtak. Det vil også gi bedre fleksibilitet for organisasjonene. Ved faste sykluser må nye organisasjoner vente til neste søknadsvindu for å kunne godkjennes. Ved omgjøring av et godkjenningsvedtak (tap av godkjenning pga at vilkår ikke lenger foreligger), vil også en organisasjon kunne "falle ut" av syklusen. Ved overgangsperioden ved innføringen av nye vilkår og rutiner, bør de organisasjonene som er klare til å søke etter de nye vilkårene kunne gjøre dette uten å vente til overgangsperioden er ute.

Et vedtak om godkjenning må inneholde opplysning om hvilken periode godkjenningen gjelder for, og tidspunkt for når ny søknad må sendes.

4.6.3 Om vedtaket

Avgjørelser om tildeling av lån og stipend regnes som enkeltvedtak i forvaltningslovens forstand. Søker som ikke får innvilget sin søknad, har rett til begrunnelse. Avslag kan påklages til nærmeste overordnede forvaltningsmyndighet, med mindre annet er fastsatt. Departementets forslag innebærer at bare elever som reiser ut gjennom en godkjent utvekslingsorganisasjon, kan søke om utdanningsstøtte til opplæringen i utlandet. Det er dermed eleven som får en rettighet som følge av avgjørelsen, og ikke organisasjonen. I praksis er det imidlertid svært viktig for organisasjonen å ha denne godkjenningen, slik at elever kan være økonomisk i stand til å oppholde seg ett år i utlandet. I tillegg pålegges organisasjonene plikter i forbindelse med godkjenningen.

Det er gode grunner som taler for å benytte forvaltningslovens regler om saksbehandling og klage i slike saker. Reglene skal sikre god og forsvarlig saksbehandling, noe som er viktig også i disse sakene. Departementet legger derfor til grunn at forvaltningslovens regler om enkeltvedtak skal benyttes i forbindelse med saksbehandling og vedtak knyttet til godkjenning av utvekslingsorganisasjoner.

Dette innebærer også at et avslag fra det organet som departementet utpeker til å behandle saker om godkjenning av utvekslingsorganisasjoner for støtterett (SIU) kan påklages etter reglene i forvaltningsloven. Kunnskapsdepartementet er klageinstans i slike saker.

4.6.4 Evaluering og rapportering underveis i godkjenningsperioden

Det foreslås at SIU gjennomfører jevnlig evaluering av de godkjente organisasjonene for å undersøke hvordan de ivaretar de faglige og sosiale kriteriene for godkjenningen.

Dette gjøres gjennom en brukerundersøkelse blant elever. Undersøkelsen bør gjennomføres jevnlig, og de siste resultatene bør inngå som en del av vurderingen av neste søknad om godkjenning. Undersøkelsen kan omfatte både elever som er ferdige med sine opphold, men også elever som er underveis i sitt opphold utlandet. Sammen med ny dokumentasjon på at de fastsatte vilkårene er oppfylt samt rapportering på klager fra enkeltpersoner, vil dette utgjøre grunnlaget for vurdering av ny godkjenning. Departementet foreslår at SIU utarbeider en slik undersøkelse, og bestemmer i samråd med departementet hvordan denne kan inngå i grunnlaget for godkjenningene.

Ved første gangs godkjenning vil en slik undersøkelse ikke være gjennomført. Den bør imidlertid ferdigstilles og gjennomføres i tide til å inngå i grunnlaget for andre runde med godkjenninger av utvekslingsorganisasjoner.

4.6.5 Sanksjoner og bortfall av godkjenning

I noen tilfeller kan det forekomme at utvekslingsorganisasjonen på et tidspunkt i godkjenningsperioden ikke lenger oppfyller vilkårene for godkjenningen. Til vanlig vil slike forhold avdekkes ved søknad om ny godkjenning, men departementet antar at det også kan forekomme tilfeller der det i godkjenningsperioden vil bli brakt på det rene at forutsetningene for godkjenningen ikke lenger er til stede.

I slike tilfeller bør vedtaket om godkjenning kunne bli trukket tilbake, slik at organisasjonen ikke lenger har den nødvendige godkjenningen som gjør at elever kan søke om utdanningsstøtte til opphold i utlandet. Departementet foreslår derfor en ny bestemmelse som gir grunnlag for å trekke godkjenningen tilbake dersom det blir oppdaget at vilkårene for godkjenningen ikke lenger er tilstede. Adgangen til å trekke godkjenningen tilbake legges til departementet eller den departementet bestemmer. Det må gå fram av vedtaket hvilke forpliktelser organisasjonene påtar seg som forutsetning for godkjenningen. Avgjørelsen skal følge vanlige forvaltningsrettslige regler.

Dersom en godkjenning trekkes tilbake, vil det medføre at elever ikke lenger vil ha rett til utdanningsstøtte dersom de reiser ut med organisasjonen. Elever som er i gang med et skoleår skal fortsatt ha rett til støtte til å fullføre skoleåret. Det foreslås at elever som har tegnet kontrakt med organisasjonen før godkjenningen ble trukket tilbake, men som ennå ikke har startet på skoleåret, også skal kunne motta støtte til skoleåret. Elever som har inngått kontrakt etter at godkjenningen ble trukket tilbake, kan ikke få

utdanningsstøtte til skoleåret. Organisasjonen plikter å gi eleven korrekt og oppdatert informasjon om slike forhold, inkludert informasjon om det pågår vurderinger av om vilkårene for godkjenning foreligger.

4.6.6 Overgangsordning

Det foreslås at det fastsettes en overgangsperiode, slik at utvekslingsorganisasjoner som er godkjente når de nye reglene settes i verk, må søke om ny godkjenning innen en periode på to år. Det bør gis tilstrekkelig tid til at organisasjonene kan sikre at vilkårene for godkjenning er til stede.

5. Forskriftsendringer som gjelder studieopphold i utlandet for hele elevgrupper

5.1 Gjeldende rett

Elever som deltar i bestemte samarbeidsprogram mellom norske videregående skoler og utenlandske videregående skoler i land utenfor Norden, kan få støtte fra Lånekassen. Retten til støtte er regulert i § 35-9 bokstav a og c i forskrift om tildeling av utdanningsstøtte for undervisningsåret 2012-2013. De aktuelle bestemmelsene følger nedenfor:

§ 35-9 Kortere studieopphold i utlandet på videregående opplærings nivå

Det gis ikke støtte til utdanning utenfor Norden som er på nivå med videregående opplæring eller fagskoleutdanning i Norge. Støtte gis likevel

- a) til elever som er tatt opp i et utdanningsprogram i land utenfor Norden gjennom et samarbeid mellom norsk videregående skole og utenlandsk skole. Det er en forutsetning at opplegget har fått godkjenning av departementet. For undervisningsåret 2012–2013 er inntil én elevgruppe ved de norske skolene som regnes opp i punkt C i vedlegg til fjerde del, med i ordningen. Det er en forutsetning at utdanningen inngår som en del av en utdanning i videregående skole som søkeren er i gang med i Norge, og at oppholdet i utlandet ikke vil føre til forsinkelse i utdanningen.

[...]

- c) til et begrenset antall elever i yrkesfaglig studieretning som tar utenlandsopphold i kortere tid, og som får utdanningen godkjent. Det går fram av punkt E i vedlegg til fjerde del hvem som er omfattet av denne ordningen

Etter bokstav a gis det støtte for inntil én elevgruppe hos hver av skolene som har et samarbeidsprogram som er godkjent av departementet for støtte etter denne bestemmelsen. Per i dag er det 23 slike godkjente samarbeidsprogram, og disse er konkret opplistet i et vedlegg til forskriften.

Vilkårene for støtte:

- Eleven må være tatt opp i et av samarbeidsprogrammene som er godkjent av Kunnskapsdepartementet.

- Utdanningen må inngå som en del av søkerens opplæring i videregående skole som søkeren er i gang med i Norge.
- Utdanningen i utlandet må ikke føre til at søkeren blir forsinket i utdanningen i Norge.

For hvert av samarbeidsprogrammene er det den aktuelle fylkeskommunen som har det faglige ansvaret. Departementet har ingen systematisk oppfølging av samarbeidsprogrammene som er godkjent.

Den enkelte fylkeskommune har anledning til å søke departementet om støtterett for slike samarbeidsprogram. I behandlingen av slike søknader vurderer departementet om de faglige vilkårene som er nevnt ovenfor, er oppfylt. Dersom de er oppfylt, betyr det likevel ikke at departementet automatisk kan godkjenne opplegget. Støtteordningen for elever i samarbeidsprogrammene som er regulert i § 35-9 bokstav a, er den eneste støtteordningen for elever i videregående opplæring som er rammestyrte. Det vil si at ordningen kun omfatter utveksling av enkelte klasser ved enkelte skoler, og at godkjenning av nye opplegg under ordningen må vurderes som enkeltstående forslag til statsbudsjettet, alternativt at nye opplegg erstatter opplegg som allerede er godkjent under ordningen. Motsetningen til rammestyrte ordninger er regelstyrte ordninger, der det kun vurderes om nærmere bestemte vilkår for godkjenning er oppfylt. Dersom disse vilkårene er oppfylt, vil søker ha en rett til et positivt vedtak.

Når en elev søker om støtte fra Lånekassen til et samarbeidsprogram, trenger han/hun ikke legge ved noen ytterligere bekreftelser i søknaden. Den videregående skolen som eleven går på i Norge innrapporterer i søknaden til Lånekassen at eleven skal ta et skoleår i utlandet gjennom et samarbeidsprogram som er godkjent av Kunnskapsdepartementet. Dermed er det allerede gitt at fylkeskommunen/skolen har forhåndsgodkjent studieoppholdet som en del av en videregående opplæring som eleven har begynt på i Norge, at året ute ikke vil føre til forsinkelse, og at eleven vil bli flyttet opp til neste trinn når han/hun kommer tilbake til Norge.

Det kan også gis godkjenning til et begrenset antall elever i yrkesfaglig utdanningsprogram som tar utenlandsopphold i kortere tid. Dette omfatter i dag opplegg som har varighet på mellom seks uker og syv måneder, og ordningen er regulert i § 35-9 bokstav c. Godkjenningene av disse oppleggene følger i hovedsak de samme vilkårene og vurderingene som etter § 35-9 bokstav a. Godkjenningen er regelstyrt og krever ikke særskilt behandling i statsbudsjettet.

5.2 Departementets vurderinger

Dagens ordning med utveksling av elevgrupper gir gode internasjonaliseringsgevinster for den norske skolen, og den bidrar til at en del elever kan ha et utenlandsopphold som en del av sin norske videregående opplæring. På grunn av tilretteleggingen når ordningen trolig også elever som ellers ikke ville valgt utenlandsopphold under videregående opplæring. Fordi opplegget er sosialt og faglig tilrettelagt av elevenes skole i Norge, samt at det er godkjent av fylkeskommunen som skoleeier, anses

ordningen som kvalitetsmessig forsvarlig. Oppholdene ivaretar kravene i norske læreplaner, og elevene blir ikke forsinket i utdanningen som følge av utenlandsoppholdet.

Et studieopphold i utlandet krever god informasjon i forkant og god oppfølging underveis for at det skal ha god kvalitet både faglig og sosialt. Departementet foreslår derfor å stille krav om at skolene har rutiner for informasjon og for oppfølging av eventuelle problemer som skulle oppstå underveis i utlandsoppholdet. Dette er samme type krav som også er foreslått stilt til utvekslingsopphold gjennom utvekslingsorganisasjon.

Fylkesmannen skal gjennom tilsyn påse at elevene får et utdanningstilbud i grunnopplæringen som er i samsvar med opplæringsloven, og skal dermed også føre tilsyn med disse studieoppholdene. Departementet mener likevel at det på grunn av at opplæringen finner sted i utlandet, er grunn til å tydeliggjøre og formulere visse krav for godkjenning for utdanningsstøtte, utover det at skolen har ansvaret for opplæringen. Kravene om informasjon i forkant og oppfølging underveis burde være selvsagte, og departementet har inntrykk av at mange skoler med godkjente samarbeidsprogram har en meget god tilrettelegging av utenlandsoppholdet.

Skolene skal melde fra til departementet eller den departementet utpeker dersom samarbeidsprogrammet legges ned. Det foreslås også at skolene skal melde fra dersom de på forhånd kjenner til at det ikke kommer til å være elever som reiser ut gjennom samarbeidsprogrammet kommende år. Da kan det vurderes om samarbeidsprogram ved andre skoler kan få en midlertidig godkjenning i dette skoleåret. Bytte av samarbeidsskole skal også meldes fra til departementet eller den departementet utpeker.

Det er ønskelig at skoler i større grad søker samarbeid med skoler i ikke-engelskspråklige land. Det ville også vært en fordel å få en bedre geografisk spredning av skoler i Norge som omfattes av ordningen, samt at ordningen omfattet flere opplegg innen yrkesfaglig utdanningsprogram. I denne omgang foreslås ikke nærmere kriterier for å oppnå dette. Ordningen er allerede i dag begrenset, og regulering for å sikre geografisk spredning og deltakelse av yrkesfaglige utdanningsprogram bør eventuelt gjennomføres ved en utvidelse av ordningen til flere skoler. Bedre kjennskap til ordningen og vilkårene for godkjenning vil uansett kunne gi flere skoler muligheten til å vurdere om dette kan være aktuelt hos dem.

5.3 Forslag til vilkår for godkjenning av samarbeidsprogrammer for rett til utdanningsstøtte

Følgende vilkår for godkjenning foreslås:

- 1) Fylkeskommunen skal være søker når det gjelder godkjenning av samarbeidsprogram for utdanningsstøtte. Oppgaven kan eventuelt delegeres til rektor ved den enkelte skole.*

Det er også i dag slik at fylkeskommunen som skoleeier formelt er avsender av søknaden om godkjenning. Departementet mener at dette er en god løsning.

- 2) *Studieoppholdet skal være relatert til kompetansemålene i læreplanen. Studieoppholdet skal erstatte inntil ett år av elevens videregående opplæring i Norge..*

Det er også i dag forskriftsfestet at året i utlandet skal inngå som en del av opplæringen i Norge, slik at eleven ikke skal bruke lengre tid på den videregående opplæringen enn dersom hele opplæringen ble tatt i Norge (tid for tid-prinsippet). Dette er et sentralt vilkår som skal videreføres. Det foreslås imidlertid å tydeliggjøre gjeldende praksis der det er studieopphold med en varighet på et halvt eller ett år som har vært godkjent for støtte, og dermed forskriftsfeste en maksimal varighet for studieoppholdet.

- 3) *Det må foreligge en samarbeidsavtale med en utenlandsk videregående skole.*

Dette foreligger for alle de programmene som er godkjente i dag. Dette er en forutsetning for å sikre at elevene får det nødvendige faglige utbyttet av oppholdet. Med "utenlandsk skole" er ment en skole som er en del av utdanningssystemet i det aktuelle landet, og som står under offentlig kontroll der.

- 4) *Skolen i Norge må ha rutiner for å forberede og informere elever og foreldre om studieoppholdet og om hvordan eventuelle problemer under oppholdet vil bli håndtert.*

Dette vilkåret er nytt. Det er viktig at skolene har gjennomarbeidede rutiner for informasjon til elever og foreldre om faglige og sosiale forhold rundt studieoppholdet, og hvordan eventuelle problemer vil bli søkt løst.

- 5) *En lærer eller annen ansatt fra den norske skolen må følge de norske elevene til utlandet, eventuelt må det foreligge en særskilt kontaktperson ved den utenlandske skolen som følger opp elevene spesielt.*

Dette vilkåret gjelder også i dag, og skal sørge for at elevene blir tatt best mulig vare på under oppholdet, både faglig og sosialt.

- 6) *Skolen må ha rutiner for å ivareta elevens behov ved konflikt eller problemer med skole eller innkvartering/vertsfamilie, herunder rutiner for hvem eleven skal kontakte ved behov for hjelp og for bytte av vertsfamilie.*

Dette vilkåret er nytt. Det er viktig at slike rutiner er på plass for å sikre en best mulig ivaretagelse av elevene dersom det skulle oppstå ulike typer

problemer under oppholdet.

- 7) *Skolen plikter å melde fra til departementet eller den departementet utpeker dersom samarbeidsprogrammet legges ned, eller har et midlertidig opphold. Skolen må også melde fra ved bytte av samarbeidsskole.*

Disse vilkårene foreslås å gjelde både for samarbeidsprogram av ett eller et halvt års varighet etter gjeldende forskrift § 35-9 bokstav a, og for et begrenset antall elever i yrkesfaglig utdanningsprogram som tar utenlandsopphold i kortere tid etter § 35-9 bokstav c.

5.4 Forslag til rutiner for søknadsbehandling

Det foreslås at SIU skal forvalte oppgaven med en faglig/innholdsmessig innstilling til departementet angående om samarbeidsprogram mellom norsk og utenlandsk videregående skole er av en slik art at elever som deltar i oppleggene bør kunne søke om utdanningsstøtte til dette. Begrunnelsen for å flytte denne forvaltningsoppgaven til SIU er den samme som er omtalt under punkt 4.6.

En endelig godkjenning av et samarbeidsprogram som medfører at elevene kan søke om utdanningsstøtte, krever i tillegg at det bevilges midler til de økte utgiftene i utdanningsstøtteordningen. Disse midlene bevilges gjennom statsbudsjettet, og denne prosessen håndteres av departementet.

5.4.1 Søknad og frister

Det er nødvendig å fastsette gode rutiner rundt behandlingen av søknadene. Det foreslås at SIU utarbeider slike rutiner, i samråd med skolene/skoleeiere som har godkjenning fra tidligere. Rutinene skal sikre klarhet og forutberegnelighet for skolene og elevene, og tilstrekkelig tid til vurdering av søknadene hos SIU.

På grunn av at endelig godkjenning av et samarbeidsprogram ikke kan gis før det foreligger et vedtak i budsjettprosessen om økt bevilgning til utdanningsstøtteordningen, må en søknad om godkjenning sendes inn mer enn ett og et halvt år før det aktuelle skoleåret hvor elevene skal reise ut. For eksempel vil tildeling av støtte til elever for skoleåret 2015-16 måtte avklares i statsbudsjettet for 2015 som legges fram for Stortinget i oktober 2014. Departementet må ha en faglig/innholdsmessig innstilling fra SIU innen 1. desember 2013 for at elever skal kunne få støtte fra høstsemesteret 2014. Det foreslås at SIU utarbeider nærmere rutiner knyttet til søknadsfrister og behandlingstid i forkant av dette.

På grunn av at forslag om utvidelse av støtteordningen gjennom Lånekassen som regel vil føre til utgifter for staten, må utvidelse med nye samarbeidsprogram prioriteres opp mot andre tiltak for å bedre utdanningsstøtteordningen. Det er derfor knyttet stor usikkerhet til om et samarbeidsprogram kan få endelig godkjenning for utdanningsstøtte, til tross for at det fyller øvrige vilkår.

Søknader om nye utplasseringsavtaler for yrkesfaglig utdanningsprogram kan SIU selv ha myndighet til å godkjenne for utdanningsstøtte, da denne ordningen er regelstyrt og ikke krever særskilt budsjettbehandling.

5.4.2 Godkjenningsperiode

Det foreslås at godkjenningene skal ha en varighet på fem år, fra og med det året det er bevilget midler til utdanningsstøtte til elever som deltar i det konkrete opplegget.

En varighet på fem år vil gi skolene tid til å få erfaringer med samarbeidsprogrammet, og til å få internasjonaliseringseffekt ved skolen. For disse programmene er det etter departementets vurdering ikke behov for kortere godkjenningsperioder enn fem år. Dette skyldes at kvaliteten i samarbeidsprogrammene sikres gjennom samarbeidet mellom skolen og skoleeier.

Et vedtak om godkjenning må inneholde opplysning om hvilken periode godkjenningen gjelder for, og tidspunkt for når ny søknad må sendes.

5.4.3 Prioritering av søknader

Siden det etter gjeldende ordning er slik at midlene til utdanningsstøtte gjennom slike samarbeidsprogram er begrenset, kan det oppstå situasjoner der det må prioriteres mellom flere søknader. Det foreslås at kriterier for slik prioritering skal gjenspeile ønsket om bedre geografisk spredning for skolene i Norge, flere samarbeidsskoler i ikke-engelskspråklige land, og flere samarbeidsprogram for yrkesfaglig utdanningsprogram.

5.4.4 Om vedtaket

SIUs innstilling angående den faglige/innholdsmessige delen av samarbeidsprogrammene er ikke bestemmende for rettigheter og plikter. Den endelige avgjørelsen om godkjenning tas gjennom budsjettprosessen. Regjeringens forslag til statsbudsjett og Stortingets budsjettvedtak er ikke å anse som enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Det er altså ikke formell klagerett på Regjeringens forslag til statsbudsjett eller Stortingets budsjettvedtak etter forvaltningsloven. Avgjørelser om endelig godkjenning av samarbeidsprogram for utdanningsstøtte til elevene kan dermed ikke påklages.

Det er likevel gode grunner som taler for å benytte forvaltningslovens øvrige regler om saksbehandling så langt de passer i slike saker, selv om avgjørelsen ikke kan påklages. Reglene skal sikre god og forsvarlig saksbehandling, noe som er viktig også i disse sakene. Departementet legger derfor til grunn at forvaltningslovens regler om enkeltvedtak skal benyttes så langt de passer i forbindelse med saksbehandling knyttet til innstilling og godkjenning av utvekslingsorganisasjoner.

5.4.5 Evaluering og rapportering underveis i godkjenningsperioden

Det foreslås at SIU skal undersøke underveis i godkjenningsperioden om skolene opprettholder samarbeidsprogrammene, og hvor mange elever som benytter seg av ordningen. Nærmere rutiner for hvilke opplysninger som skal innhentes vedrørende samarbeidsprogrammene, utarbeides av SIU i samarbeid med departementet.

5.4.6 Sanksjoner og bortfall av godkjenning

Dersom sentrale forutsetninger for godkjenningen faller bort, bør det være adgang til å gjøre om vedtaket om godkjenning underveis i godkjenningsperioden. Departementet foreslår derfor en ny bestemmelse som gir grunnlag for å trekke godkjenningen tilbake dersom det blir oppdaget at vilkårene for godkjenningen ikke lenger er tilstede. Adgangen til å trekke godkjenningen tilbake legges til departementet eller den departementet utpeker. Dersom en godkjenning trekkes tilbake, vil det medføre at elever ikke lenger vil ha rett til utdanningsstøtte dersom de tar et studieopphold i utlandet gjennom den aktuelle samarbeidsavtalen. Elever som er i gang med et studieopphold, skal fortsatt ha rett til støtte til å fullføre studieoppholdet.

Siden en endelig godkjenning er avhengig av bevilgning over statsbudsjettet, er det viktig at de godkjente samarbeidsprogrammene er i drift slik at elever tilbys dette som en del av opplæringen. En godkjenning som ikke utnyttes, bør kunne erstattes av et annet samarbeidsprogram ved en annen skole. En pause i programmet på ett år kan godtas, da dette kan ha årsaker av midlertidig karakter. Det foreslås at dersom skolene over en periode på to år ikke tilbyr elevene å delta i samarbeidsprogrammet, skal godkjenningen normalt falle bort.

5.4.7 Overgangsordning

Det foreslås at samarbeidsprogrammene som er godkjente når de nye reglene trer i kraft, må søke om godkjenning innen en periode på tre år fra reglene trådte i kraft. De samarbeidsprogrammene som er godkjente i dag, trenger ikke nytt vedtak i statsbudsjettet for at elevene fortsatt skal kunne få utdanningsstøtte til programmet.

Departementet foreslår at SIU i overgangsperioden samler inn opplysninger om programmene er aktive, og i hvilket omfang.

6. Klageordninger

Avgjørelser som fattes under utøving av offentlig myndighet, og som ellers fyller vilkårene for å være enkeltvedtak, kan påklages etter reglene i forvaltningsloven. For avgjørelsene som omhandles i dette høringsnotatet, sies det mer om dette i punkt 4.6.3.

Henvendelser fra enkeltpersoner som hevder at han eller hun ikke har fått den avtalte oppfølgingen eller på andre måter mener at utvekslingsorganisasjonen ikke har oppfylt sine plikter, kan ikke behandles som en klage over vedtaket om godkjenning for støtte. Verken departementet eller SIU kan avgjøre slike saker. Henvendelsene kan imidlertid gi grunnlag for konkrete undersøkelser om de vilkårene organisasjonen er godkjent

etter fremdeles er oppfylt. Dersom vilkårene ikke lenger er oppfylt, kan godkjenningen trekkes tilbake, se omtale under punkt 4.6.5. Rapportering om slike henvendelser fra enkeltpersoner skal også sendes SIU i forbindelse med ny søknad om godkjenning, og kan også på denne måten få betydning for godkjenningen for utdanningsstøtte. Dette er omtalt også under punktene 4.4.2 og 4.5.

Deler av forholdet mellom utvekslingsorganisasjonen og de som reiser ut reguleres av regelverk om pakkereiser, og av generelle avtalerettslige regler. Klager over de delene av forholdet som er omfattet av lov om pakkereiser, kan behandles av pakkereisenemnda. Påstander om brudd på generelle avtalerettslige regler må behandles i det vanlige rettssystemet. Forholdet mellom utvekslingsorganisasjon og elev er ikke omfattet av saker som kan behandles av Forbrukerrådet.

Dersom utvekslingsorganisasjonene ser behov for å etablere en klageordning der spørsmål som ikke dekkes av andre klageordninger kan behandles, kan det etableres en bransjeorganisasjon som i samarbeid med Forbrukerrådet kan opprette en særskilt klagenemnd for slike saker. Forbrukerrådet kan inngå avtaler med bransjeorganisasjoner om klagenemnder, som sikrer tvisteløsninger på områder som ikke kan behandles av Forbrukerrådet.

7. Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslagene innebærer ingen økte behov for bevilgninger til utdanningsstøtte til elevene. De foreslåtte endringene som gjelder utvekslingsorganisasjonene vil ikke føre til antallet elever som skal kunne få støtte vil øke. Departementet legger derimot til rette for at antallet elever som vil kunne få støtte vil være det samme som i dag gjennom å stille flere krav til utvekslingsorganisasjonene for at de skal kunne bli godkjent for utdanningsstøtte. Særlig gjelder dette innføringen av en avgrenset varighet for godkjenningsvedtaket .

Departementet foreslår å overføre oppgavene med forvaltning av godkjenningsordningen til SIU. I forslag til statsbudsjett for 2013 har departementet derfor foreslått å bevilge kr 800 000 til SIU for å kompensere for økte utgifter i forbindelse med de nye oppgavene. Forslaget er avhengig av budsjettbehandlingen i Stortinget.

Forslagene har ikke økonomiske og administrative konsekvenser av betydning for fylkeskommunene. Det er grunn til å anta at forslagene kan bidra til at søknadsbehandlingen i fylkeskommunene om forhåndstilsagn om godkjenning av et opplæringsår i utlandet vil kunne bli mer effektiv, ved at søknadene vil kunne bli bedre dokumentert.

Uttekslingsorganisasjoner som blir godkjent for utdanningsstøtte for elevene som deltar i utvekslingsprogrammene pålegges flere oppgaver gjennom forslagene. Dette gjelder spesielt i tilknytning til bistand til elevene med å skaffe nødvendig

dokumentasjon for forhåndstilsagnet som Lånekassen har bruk for i saksbehandlingen. Departementet legger likevel til grunn at konsekvensene ikke blir betydelige for utvekslingsorganisasjonene, siden forslaget ikke innebærer at organisasjonene pålegges ansvaret for å skaffe dokumentasjonen, men derimot for å ha rutiner for å bistå eleven ved behov. Departementet har i dialogen med enkelte av utvekslingsorganisasjonene fått inntrykk av at organisasjonene har utstrakt kunnskap om skolesystemet i de aktuelle landene, og allerede veileder elever og skoler i noen grad om innholdet i skoletilbudet.

Departementet foreslår ingen grunnleggende endringer i innretningen av støtten til hele elevgrupper. Det vil fortsatt kreves at nye samarbeidsprogrammer som søker om godkjenning til å komme inn under ordningen, må tilgodeses med egen bevilgning over statsbudsjettet. Når bedre oppfølging og kvalitetssikring av samarbeidsprogrammene er på plass, vil departementet vurdere å fremme forslag i de årlige budsjettprosessene som innebærer å gjøre ordningen regelstyrt. En regelstyring innebærer at alle programmer som tilfredsstiller kvalitetskravene, kan godkjennes for støtte uten egen forutgående budsjettbehandling.

8 Forslag til forskriftsbestemmelser og merknader til bestemmelsene

Forslag til endringer gjelder § 35-9 i forskrift om tildeling av utdanningsstøtte. Det foreslås å forskriftsfeste de grunnleggende vilkårene for godkjenning for utdanningsstøtte. Nærmere retningslinjer vil bli fastsatt senere i form av et rundskriv. Departementet foreslår å dele opp bestemmelsen i flere deler, for å gi bedre oversikt over reglene. Det foreslås derfor at gjeldende § 35-9 deles opp i fire bestemmelser; §§ 35-10 til 35-13, og at det fastsettes en ny bestemmelse i § 35-14.

I det følgende er forslag til hele setninger som er nye og nye begreper understreket. Formuleringer som foreslås videreført fra gjeldende bestemmelse er ikke understreket.

Forslag til endringer for undervisningsåret 2013-2014:

§ 35-9 Støtte til kortere studieopphold i utlandet på nivå med videregående opplæring eller fagskoleutdanning i Norge

Det gis ikke støtte til kortere studieopphold i land utenfor Norden når utdanningen er på nivå med videregående opplæring eller fagskoleutdanning i Norge.

Støtte kan likevel gis til kortere studieopphold i videregående opplæring etter unntaksreglene i §§ 35-10 til 35-13.

Til § 35-9

Utgangspunktet i støtteordningen om at det ikke blir gitt støtte til opplæring i utlandet som er på nivå med videregående opplæring i Norge, skilles ut fra innledningen i § 35-9 til en egen bestemmelse. Dette innebærer ingen realitetsendringer.

§ 35-10 Samarbeid mellom norsk videregående skole og utenlandsk skole

Det kan gis støtte til elever som er tatt opp i et samarbeidsprogram i land utenfor Norden gjennom et samarbeid mellom norsk videregående skole og utenlandsk skole. Studieoppholdet kan ikke ha lengre varighet enn ett år. Departementet bestemmer hvilke samarbeidsprogram som er godkjent for støtte, etter innstilling fra den departementet utpeker.

Følgende vilkår gjelder for godkjenning:

- a) fylkeskommunen skal være den som søker departementet eller den departementet utpeker, om godkjenning.
- b) studieoppholdet i utlandet skal være relatert til kompetansemålene i læreplanen,
- c) det skal foreligge en samarbeidsavtale med en utenlandsk videregående skole,
- d) skolen i Norge skal ha rutiner for å forberede og informere elever og foreldre om studieoppholdet i utlandet,
- e) en ansatt ved skolen i Norge skal følge elevene til utlandet, eventuelt må elevene ha en særskilt kontaktperson ved samarbeidsskolen i utlandet,
- f) skolen i Norge skal ha rutiner for å ivareta elevenes behov ved konflikter eller problemer med skole eller innkvartering, og
- g) skolen i Norge skal melde fra til departementet eller den departementet utpeker, om endringer eller lite bruk av samarbeidsprogram som er godkjent.

Departementet fastsetter nærmere retningslinjer til disse vilkårene.

Det er en forutsetning at utdanningen ~~inngår som~~ erstatte en del av en utdanning i videregående skole som søkeren er i gang med i Norge, ~~og at oppholdet i utlandet ikke vil føre til forsinkelse i utdanningen.~~ For undervisningsåret 2013-2014 er inntil én elevgruppe ved de norske skolene som regnes opp i punkt C i vedlegg til fjerde del, med i ordningen.

Til § 35-10

Bestemmelsen erstatter gjeldende § 35-9 bokstav a.

Det foreslås å innføre betegnelsen "samarbeidsprogram" for å omtale samarbeidsavtaler mellom norsk og utenlandsk videregående skole som er godkjent for utdanningsstøtte.

Departementet foreslår å presisere at opplæringen i utlandet skal *erstatte* en del av opplæringen i Norge. Med denne formuleringen blir det tydeligere at oppholdet i utlandet ikke skal komme i tillegg til elevens opplæringsløp i Norge. Departementet foreslår å fjerne forutsetningen om at oppholdet i utlandet ikke skal føre til forsinkelse i utdanningen. Dette er ikke en reell forutsetning, heller en forklaring av hva det betyr at opplæringen i utlandet skal erstatte en del av opplæringen i Norge. Det er ikke mulig å sikre på en fullstendig måte forut for utlandsoppholdet at eleven ikke likevel blir forsinket i opplæringsløpet. Dersom slik forsinkelse inntreffer, vil det heller ikke ha konsekvenser for retten til utdanningsstøtte, så lenge eleven fremdeles har rett til videregående opplæring i Norge etter opplæringsloven § 3-1.

§ 35-11 Yrkesfaglig studieretning

Det kan gis støtte til inntil én elevgruppe i yrkesfaglig studieretning som tar studieopphold ved utenlandsk videregående skole av kortere varighet enn ett år. Departementet, eller den departementet utpeker, bestemmer hvilke samarbeidsavtaler mellom norsk og utenlandsk videregående skole som kan godkjennes for utdanningsstøtte etter denne bestemmelsen.

Det stilles tilsvarende vilkår for godkjenning for utdanningsstøtte som i § 35-10 bokstavene a til g. Departementet fastsetter nærmere retningslinjer til disse vilkårene.

Det er en forutsetning at utdanningen erstatter en del av en utdanning i videregående skole som søkeren er i gang med i Norge. For undervisningsåret 2013-2014 er inntil én elevgruppe i yrkesfaglig studieretning ved de norske skolene som er omtalt i punkt E i vedlegg til fjerde del, med i ordningen.

Til § 35-11

Bestemmelsen erstatter gjeldende § 35-9 bokstav c.

Det foreslås at flere vilkår tas inn i bestemmelsen, og at ordlyden harmoniseres med forslaget til ny § 35-10, siden vilkårene for godkjenning for utdanningsstøtte av samarbeidsavtaler for støtte etter disse bestemmelsene også i dag er like. For eksempel foreslås det å erstatte betegnelsen "et begrenset antall elever" i denne bestemmelsen med "inntil én elevgruppe", som i praksis betyr det samme. Det foreslås også at det presiseres i bestemmelsen at utlandsoppholdet skal være av kortere varighet enn ett år, og ikke bare opphold i "kortere tid" slik gjeldende bestemmelse lyder. Dette er i samsvar med praksis.

Også i denne bestemmelsen foreslår departementet å presisere at opplæringen i utlandet skal *erstatte* en del av opplæringen i Norge.

§ 35-12 Utvekslingsopphold gjennom godkjent utvekslingsorganisasjon

Det kan gis støtte til elever som tar ett år med videregående opplæring i land utenfor Norden gjennom utvekslingsprogram. Utvekslingen må skje i regi av en utvekslingsorganisasjon som er godkjent for utdanningsstøtte av departementet eller den departementet utpeker.

For at en utvekslingsorganisasjon skal kunne bli godkjent for utdanningsstøtte, skal organisasjonen:

- a) kunne ta imot utenlandske elever i Norge, og ha et opplegg for dette som tilsvarer det som finnes for å sende norske elever på utveksling til utlandet,
- b) være registrert i Enhetsregisteret, og være pliktig til å levere årsmelding med regnskap,
- c) ha kontor med fysisk tilhold i Norge,
- d) ha en stedlig kontaktperson i studielandet,

- e) tilfredsstillte krav fra offentlige myndigheter eller tilsvarende i de landene organisasjonen har sin virksomhet,
- f) ha rutiner for informasjon og forberedelse av elever og foresatte i forkant av utvekslingsoppholdet, og rutiner for informasjon, tilrettelegging og oppfølging av eleven under utvekslingsoppholdet, og
- g) rapportere til departementet eller den departementet utpeker om klager fra enkeltpersoner som har betydning for kravene til godkjenning for utdanningsstøtte.

Departementet fastsetter nærmere retningslinjer til disse vilkårene.

Det er en forutsetning at søkeren dokumenterer at utdanningen ~~inngår som~~ erstatte videregående trinn 2 i norsk videregående opplæring, og at oppholdet i utlandet ikke vil føre til at søkeren blir forsinket i denne utdanningen. Det gis ikke støtte til utvekslingsopphold som tilsvarer videregående trinn 1 eller videregående trinn 3.

Til § 35-12

Bestemmelsen erstatter gjeldende § 35-9 bokstav b.

Også her foreslår departementet å presisere at opplæringen i utlandet skal *erstatte* en del av den videregående opplæringen i Norge, nærmere bestemt Vg2. Videre foreslår departementet å fjerne forutsetningen om at eleven ikke skal bli forsinket i opplæringen, se nærmere omtale av dette under forslaget til § 35-10. Dette er i tråd med gjeldende praksis.

Studieopphold i utlandet gjennom en utvekslingsorganisasjon skjer, i motsetning til studieoppholdene som omfattes av forslagene til §§ 35-10 og 35-11, ikke i regi av elevens skole i Norge. Søkeren må derfor selv dokumentere i forkant av utdanningen at utdanningen erstatter en del av den opplæringen han eller hun er i gang med i Norge. Det skal dokumenteres at året i utlandet erstatter Vg2 i norsk videregående opplæring, og at søkeren kan begynne i Vg3 etter endt utvekslingsopphold i utlandet. Det er imidlertid ikke slik at dette skal tolkes som et krav om at alle enkeltfagene i Vg2 må finnes i opplæringen i utlandet. Dette er en helhetsvurdering. Vurderingstema er om opplæringsåret i utlandet har gitt eleven et forsvarlig grunnlag for å fortsette på neste trinn, i dette tilfellet Vg3. Slike vurderinger er regulert i den nylig endrede forskriften til opplæringsloven § 1-16 og det tilhørende rundskrivet Udir-6-2012 *Godkjenning av tidligere bestått opplæring i Norge og i utlandet*, hvor fylkeskommuner og skoler har fått tydeligere retningslinjer for hva som skal være grunnlaget for godkjenning av videregående opplæring i utlandet. Forskriften til opplæringsloven hjemler også elevenes mulighet til å søke om forhåndsvurdering av et planlagt faglig opplegg i utlandet.

§ 35-13 Studieopphold gjennom nasjonalt inngåtte avtaler

Det kan gis støtte til studieopphold gjennom Leonardo-programmet eller andre nasjonalt inngåtte avtaler som varer i minst tre måneder. Er oppholdet etter slike

avtaler kortere enn tre måneder, kan søkeren beholde den støtten vedkommende har rett til etter annen eller tredje del.

Til § 35-13

Bestemmelsen erstatter gjeldende § 35-9 bokstav d. Det foreslås ikke endringer i ordlyden.

§ 35-14 Sanksjoner og bortfall av godkjenning

Dersom det blir avdekket at vilkårene for godkjenning etter §§ 35-10 til 35-12 ikke lenger er til stede, kan departementet eller den departementet utpeker trekke godkjenningen tilbake.

Dersom en skole med et godkjent samarbeidsprogram etter §§ 35-10 og 35-11 over en periode på to år ikke tilbyr elever å delta i opplegget, kan departementet eller den departementet utpeker trekke godkjenningen tilbake.

Til § 35-14

Bestemmelsen er ny, se omtale tidligere i høringsnotatet.